

รสของธรรม

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๖

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม วันนี้วันอาสาฬหบูชา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม เสดยวิมุตติสุขก่อน พอเสดยวิมุตติสุขวันนี้ไปเทศน์ที่ป่า เทศน์ให้ปัญญาจักขิย์ฟัง พอเทศน์ธรรมจักรจบ เทวดาส่งข่าวต่อๆ กันไป กลิ่นของธรรม เทวดาได้กลิ่นของธรรม แต่เวลาเทศน์ธรรมจักรจบ พระอัญญาโกณฑัญญะได้รสของธรรม

รสของธรรม คือว่า พระอัญญาโกณฑัญญะรู้ธรรมไป องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” เพราะเป็นเครื่องพิสูจน์กันว่า พระอัญญาโกณฑัญญะเป็น โสดาบัน

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ลึนนั่นย่อมดับ ย่อมแปรสลายเป็นธรรมดา” ความเห็นธรรมดาของใจปล่อยวางสิ่งนั้น ได้รสของธรรม

แต่เทวดาได้กลิ่นของธรรม กลิ่นเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมจักร ส่งข่าวขึ้นไปเป็นชั้นๆ ขึ้นไป ได้กลิ่นของธรรม แล้วเราละ เราเกิดเป็นเทวดา ช่วงนั้นใหม่ แล้วเรามาเกิดในปัจจุบันนี้ เราก็ได้กลิ่นของธรรม เราได้กลิ่นเห็นใหม่ กลิ่นของธรรมคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วางธรรมไว้ให้เราก้าวเดินตามนั้น เรายังไม่ได้รสของธรรม

ถ้าเรายังไม่ได้รสของธรรม เราต้องฝืนตน ตั้งแต่เริ่มต้น ตั้งแต่ทาน ตั้งแต่ศีล ตั้งแต่ภาวนา มีความเห็นของใจ ใจเปิดขนาดไหนก็ทำได้ขนาดนั้น ถ้าจะทำได้ขนาดนั้น ทำตามศรัทธา ความเชื่อ สิ่งที่เชื่อ ถ้าเชื่อส่วนหนึ่งก็ได้ส่วนหนึ่ง ถ้าเราเชื่อมาก ทุ่มทั้งชีวิต ผู้ที่ปฏิบัติ “ธรรมะนี้อยู่ปากตาย” ธรรมะนี้ไม่เกิดขึ้น โดยที่ว่าเจริญอกงาม โดยกิเลส เปิดให้เกิดหรือก กิเลสจะไม่ให้เกิดเลย

เวลากิเลสอยู่ในหัวใจ มันต้องมีความพลิกแพลงของมันตลอดไป มันจะไม่ยอมให้ธรรมะเกิด เพราะเราเกิดมากับกิเลส กิเลสก็มีอยู่ เวลาเราทำ เวลาเราตั้งใจ ปราบปราม จะทำคุณงามความดี กิเลสมันจะผลัดไส ผลัดไสเพราะว่า เขาต้องการมีอำนาจเหนือกว่าเรา มีอำนาจเหนือกว่านะ แล้วก็พาทุกข์พายาก เรานี้ทุกข์ยากแสนเข็ญนะ

การเกิดขึ้นมา เราว่าปรารถนามีความสุข สิ่งใดมีความสุขจะปรารถนาสิ่งนั้น แสวงหาสิ่งนั้น แล้วพอถึงจุดแล้ว ตรงไหนมีความสุข มันเป็นความพอใจของใจที่แสวงหาเท่านั้น ตัณหาความทะยานอยาก สิ่งที่ยากขึ้นมา อยากตามกลิ่น กลิ่นของกิเลส มันเป็นไปส่วนหนึ่ง กลิ่นของกิเลส รสของกิเลส ทำให้เราเจ็บแสบปวดรื้อนในหัวใจ ในหัวใจมันเจ็บแสบปวดรื้อน เพราะรสของกิเลสมันขับไส มันทำให้เราเจ็บแสบปวดรื้อน แต่เราก็ไม่รู้ เราพอใจ

เราว่าเราพอใจสิ่งนั้น เราพอใจในการกระทำของเรา เราว่าเราทำคุณงามความดี ทำคุณงามความดีตามอำนาจการขบขันของกิเลส สิ่งที่เกิดเห็นใหม่ แต่เวลาเราจะออกประพฤติปฏิบัติละ เราต้องออกประพฤติปฏิบัติ ความเห็น เวลาฟังธรรมเห็นใหม่ ถ้าเรายังมีติดบอดอยู่นะ ธรรมมีอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่มีใครเคยได้ยินได้ฟัง เพราะไม่สนใจจะฟัง ถึงว่า “ฟังธรรมเป็นกาลเป็นเวลา” อันนี้เป็นมงคลอย่างยิ่ง

ธมฺมสากัจฉา เอตมฺมงฺกलมุตฺตมํ การสนทนาธรรมเป็นครั้งเป็นคราว จะเป็นมงคลกับผู้ที่ได้ยินได้ฟัง การเกิดในประเทศอันสมควรก็เป็นมงคลอันหนึ่ง มงคลที่เราเกิดมาในประเทศเห็นใหม่ ในศาสนาพุทธ ในประเทศที่นับถือศาสนาพุทธ แล้วเราได้ประพฤติปฏิบัติ

คนเขาไปเกิดในประเทศต่างๆ เวลาเขาศึกษาพระไตรปิฎกนะ เขาก็ต้องการประพฤติปฏิบัติ เขาไม่มีสิ่งแวดล้อมไง เขาไม่มีพระ เขาไม่สามารถจะบวชได้ เขาต้องมาบวชในประเทศไทยของเรา ชาวยุโรปมาบวชในประเทศไทยเพราะอะไร เพราะว่าเขาได้กลิ่นของธรรม เขาศึกษาพระไตรปิฎก เขาได้กลิ่นของมัน แต่เขายังไม่ได้สัมผัสเพราะอะไร เพราะเขาสัมผัสสิ่งนั้นไม่ได้ เพราะไม่มีใครชี้แนะ

สิ่งที่ชี้แนะเห็นใหม่ ครูบาอาจารย์ชี้แนะเรา ชี้แนะว่าต้องทวนกระแส คำว่าทวนกระแสของเรา เราก็ว่าเราทวนกระแสของเราแล้ว เราประพฤติปฏิบัตินี้เราทวนกระแส

แต่ทวนกระแสนของเรา เดินเวียนเทียนเมื่อก็เห็นไหม เด็กมันก็เวียนได้ ผู้ใหญ่ก็เวียนได้ เวียนร่วมกัน เด็กก็เวียนประสาเด็ก เดิน ๓ รอบ เหมือนกับผู้ใหญ่เดินเหมือนกัน

ใจของเด็กๆ พอเวลามันคิดสิ่งที่ว่ามันเป็นทวนกระแส ว่านั่นสิ่งที่เป็นสิ่งที่ถูกถูกกับมันแล้ว แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติเข้าไปนะ ได้ธรรมเข้าไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป กิเลสมันจะละเอียดเป็นชั้นเป็นตอน แล้วมันคอยจับใส่ คอยต่อต้านความประพฤติปฏิบัติของเรา ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ ความทุกข์ความยากนั้นคือกิเลส มันไม่ให้เราประพฤติปฏิบัติ ธรรม-สภาวะธรรม เห็นไหม

ฝนตกฟ้าร้อง ฝนตกมีแต่ความชุ่มชื้น ความชุ่มชื้น เวลาแดดออกมีแต่ความร่ำร้อน เวลาแดดออก เวลาความร่ำร้อนของใจ นี้กิเลสมันเป็นอย่างนั้น เหมือนกับแดดออก สภาวะธรรมเกิดขึ้นมา ฝนตกต้องเจริญอกงาม จะเจริญอกงาม.. จิตใจเราจะเจริญอกงามขึ้นมา เราต้องรดน้ำพรวนดิน พยายามทำให้ธรรมเกิดขึ้นจากหัวใจของเรา ถ้าเรามีความคิดอย่างนั้น มีความคิดอย่างนี้มันการเป็นเริ่มต้นศรัทธา หัวรถจักรมันจะดึงเรามาเลย ดึงให้เราแสวงหาธรรม แสวงหาสิ่งนี้เข้ากับหัวใจ ให้หัวใจได้สัมผัส สัมผัสความสุขของใจ ความสุขของใจเห็นไหม

ผู้ที่ปฏิบัติธรรมเห็นไหม กษัตริย์ในสมัยพุทธกาล เขาออกมาบวช เวลาเขาสำเร็จแล้ว “ที่นี้สุขหนอ สุขหนอ.. สุขหนอ..” จนพระเจ้าเห็นว่าพูดอย่างนั้น เขาคิดว่าเป็นการกล่าวดู เป็นการว่าอวดว่ามีธรรม ไปฟ้องพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเรียกมาถาม เป็นเพราะเหตุใดถึงกล่าวว่า “สุขหนอ สุขหนอ” ละ

สุขหนอเพราะแต่ก่อนเป็นกษัตริย์ แม้แต่จะนอน จะทำอะไรก็แล้วแต่ กลัวแต่เขาจะยึดอำนาจ กลัวแต่เขาจะปองร้าย ขนาคมหาดเล็กเฝ้าตลอดเวลาที่กลัว หวาดระแวงไปตลอด จะไม่มีความสุขในหัวใจนั้นเลย แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแล้ว อยู่โคนไม้ มันไม่มีใครมารังแกหรือ มันไม่มีใครมายุ่งกับเรา เพราะว่าเราไม่สนใจ

เราเหมือนกับนักรบเห็นไหม รบกับตนเอง สละสิ่งต่างๆ ออกทั้งหมด สิ่งที่เป็นสาธารณะ ชีวิตนี้เป็นสาธารณะเห็นไหม การครองเรือนเป็นสาธารณะ เราก็สละออก เราไม่เอา เราสละออกมาเพื่อบวช บวชขึ้นมาเพื่อถือพรหมจรรย์ ปฏิบัติพรหมจรรย์

พรหมจรรย์ของใจ บวชเข้ามาแล้วได้เทศน์ออกมาก่อน ได้เทศน์ขึ้นมาประกาศเป็น
สมมุติสงฆ์

ออกประพฤติปฏิบัติเหมือนกัน ผู้ที่ปฏิบัติ มีศีลมีธรรมคอยควบคุมจิตใจ สิ่ง
ที่ควบคุมจิตใจ เริ่มต้นตรงนี้ เหมือนกับเด็ก เด็กถ้าปล่อยให้เล่นตามสบาย เขาจะอยู่ของเขา
ได้ เด็กลองให้ทำงาน เด็กจะต่อต้าน ใจก็เหมือนกัน ใจเล็กๆ เห็นไหม เวลาเอาเข้าทาง
จกรรมนั่งสมาธิ ให้นั่งสมาธิทานมันจะต่อต้าน มันจะไม่อยากทำตาม มันต้องแต่ใจ
เล็กๆ มันก็ฝืนมาเล็กๆ เพราะอะไร

เพราะเราเคยปล่อยใจตามสบายของเรา ความปล่อยใจ ความคิดของเราไป คิด
ออกไปต่างๆ นั้นเรารู้ว่ามันเป็นผลเป็นประโยชน์กับเราเพราะเราใช้ปัญญาเราใช้ความคิด
ไม่เข้าใจเลยว่าอันนั้นเป็นไฟเป็นไฟทั้งหมด ความคิดของเรา คิดไปตามกิเลสตัณหา
ย้อนไปตลอด ต่อกระแสยึดยาวออกไป เอาแต่ความเร่าร้อนมาให้กับใจ สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่
ที่ว่าเป็นเรื่องของกิเลส เพราะความความคิดของเราเห็นไหม

กิเลสเกิดจากเรา กิเลสเกิดจากเบื้องหลังของความคิด ความคิดนี้มันเป็นขั้นแล้ว
กิเลสมันอยู่ที่จิต จิตนี้มันเป็นเรื่องของกิเลสอยู่กับหัวใจของเรา สิ่งนี้มันขับไล่ไปตลอด
มันถึงต้องทำสมาธิสมาธิมันถึงต้องทำความสงบของใจใจ ถ้าใจสงบเข้ามามันจะเห็น
โทษของมัน ถ้าผู้เห็นโทษนะ เห็นโทษของความคิด ความคิดของเรามันคิดไปตาม
อำนาจของกิเลสที่อยู่เบื้องหลัง

สิ่งที่อยู่เบื้องหลังเป็นความเคยใจ เป็นจิตนิสัยของแต่ละบุคคล คนชอบ คนรัก
สิ่งใด มันจะแสวงหาสิ่งนั้น ถ้าคนไม่ชอบเกิดมาเห็นซึ่งๆ หน้า เราก็ไม่ปรารถนา เพราะ
เราไม่รู้ว่าสิ่งนั้นมันชอบจากจิตนิสัยของเรา แต่ถ้าสิ่งใดมันชอบ มันจะเอาสิ่งนั้น นี้กลิ่น
ของกิเลสใจ

รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร แล้วใจมันอาศัยสิ่งนี้เกิด เดินอยู่ตลอดเวลา
เดินอยู่กับเรื่องของ รูป รส กลิ่น เสียง แล้วอุปาทานก็ยึดมัน ถือมัน ไปตลอดทุกอิริยาบถ
ที่มันคิดไป ธรรมดาของใจเป็นแบบนี้ ธรรมดาของใจต้องอาศัยสิ่งเกาะเกี่ยวไป แล้ว
มันก็โดนกิเลสหลอกไป มีแต่ความเร่าร้อนของใจ เฝ้าใจดวงนั้นตลอดไป มันก็แก้ไม่
เป็นไง ถ้าเราไม่เจอธรรม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ธรรมจักร จักรนี้ได้เคลื่อนแล้วเห็นใหม่ ส่งต่อขึ้นไป เป็นกลิ่นหอมฟุ้งไปตลอด

“กลิ่นของศีล กลิ่นของธรรม หอมทวนลม”

จะทวนกระแสไปตลอด ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติทำคุณงามความดีไป ผู้ใหญ่จะพูด จะชมคนนั้น นี่กลิ่นของธรรมมันจะย้อนไป ทวนลมไปตลอด นี่ก็เหมือนกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุข

พระอรหันต์มีแต่ตำรา..

คำว่าพระอรหันต์นี่เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา มีความผูกพัน มีความยึดมั่น มีความต้องการจะแสวงหาสิ่งนั้น ถ้าทำสิ่งนั้นจะทำได้อย่างไร อ่อนวอนก็ไม่ได้ จะให้ช่วยเหลือสิ่งใดก็ไม่ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม เข้าใจเรื่องของกิเลส กิเลสมันอยู่ที่ใจ สิ่งที่จะชำระล้างได้ต้องเกิดอาการธรรม ธรรมจักรเกิดขึ้นจากอาการของใจ

สิ่งที่ธรรมจักรจะเกิดขึ้น อาการของใจนั้นต้องมีความสงบของเราขึ้นมาก่อน สิ่งที่มีความสงบของเราขึ้นมา มันพ้นจากความคิดของกิเลส ความคิดต่างๆ ที่มันเร่าร้อนอยู่ นี่เพราะเป็นความคิดของกิเลส สิ่งที่เป็นความคิดของกิเลส กิเลสมีความร่วมคิดกับเรา เวลาคิดกิเลสมันไปด้วย เพราะกิเลสเป็นเนื้อเดียวกับใจ สิ่งที่เป็นเนื้อเดียวกับใจตามพร้อมไปกับความคิดของเรา เป็นเรื่องของกิเลส ถึงต้องต่อสู้ใจ ต้องมีความทำความสงบของเราเข้ามา ต้องใช้คำบริกรรม จะใช้คำบริกรรมขนาดไหน สติสัมปชัญญะพร้อมตลอด

ถ้ามีสติ สิ่งนั้นจะเป็นงาน ถ้าขาดสติไป สักแต่ว่าทำ มันก็เผลอไป เพราะอะไร เพราะกิเลสทำให้เผลอ กิเลสทำให้สตินี้อ่อนไป ทำแล้วมันจำเจ มันทำให้ไม่มีสติสัมปชัญญะคอยระวังตัวตลอดไป นี่สติเผลอ พอเผลอไป แล้วโทษใครล่ะ จะบอกว่าปฏิบัติธรรมแล้วทุกข์ ทุกข์ได้อย่างไร ถ้าปฏิบัติธรรมมีสติอยู่ กำหนดคำบริกรรมอยู่ สืบต่อไปอยู่ มันต้องเป็นไป

สิ่งที่เห็นไปเห็นใหม่ พระอาทิตย์ขึ้นแล้วต้องตก ตกแน่นอน พระจันทร์ขึ้นก็ตก สิ่งใดก็ตก เพราะมันหมุนเวียน โลกมันหมุนไปโดยธรรมชาติของมัน

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นต้องแปรสภาพไปตลอดเลย”

นี่ก็เหมือนกัน อาการของใจ ความคิด มันหยุดของมันได้ แต่เราไม่เคยทำให้มันหยุดต่อ ห่วงโซ่ของความคิดมันคล้องกันไป แล้วก็มันหมุนกันไป

ห่วงโซ่นั้น โคนไฟเผาด้วยความร้อน แล้วเราเอามือไปจับห่วงโซ่นั้น รูดห่วงโซ่นั้น เป็นความร้อนตั้งแต่ปล้องแรก ปล้องต่อๆ ไป แต่ถ้าเรารูดเร็ว ความคิดของเรา บางคนคิดได้เร็ว มันก็ให้ความร้อนกับใจตลอดเลย นั่นนะ มันถึงต้องให้มีความสงบเห็นใหม่ นี่พระอาทิตย์ขึ้นต้องตก เพราะเป็นอย่างนั้น เป็นธรรมชาติของเขา ความคิดก็เป็นแบบนี้ แต่เราไม่เคยใช้ความคิดให้มันเป็นประโยชน์ เราไม่เคยใช้ความคิด

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นโทษของความคิด ว่าปัญญา ปัญญา คนที่มีปัญญา จะชำระกิเลสได้ ต้องใช้ปัญญาเท่านั้น ทำความสงบของใจนี้ชำระกิเลสไม่ได้ อันนั้นเป็นความถูกต้อง ทำความสงบของใจนี้ชำระกิเลสไม่ได้ แต่ถ้าไม่มีความสงบของใจ ปัญญานั้นเป็นปัญญาโลกียะ ปัญญานั้นเป็นปัญญาที่กิเลสพาใช้ แต่ถ้ามีความสงบของใจ แล้วเราต้องฝึกฝนปัญญา จนปัญญามันจะออกก้าวเดินของมันไป

ถ้าปัญญาออกก้าวเดินของมันไป เราจะมีคามมหัตถรรย์ มีความแปลกประหลาดว่าสิ่งนี้มันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร นั่นละสภาวะธรรมเกิดขึ้น นี่สภาวะธรรมฝ่ายเหตุนะ “สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา” ธรรมทั้งหลายแปรสภาพตลอดเลย “สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา” สิ่งนี้เกิดขึ้น เกิดดับใจ เราสร้างขึ้น เราพยายามจงใจสร้างขึ้น เราพยายามรดน้ำพรวนดินให้เจริญงอกงามขึ้นมาจากใจของเรา ให้มีความสงบ มีความสุขพร้อมกับจิตสงบ จิตนี้สงบเข้ามาแล้วมันจะเป็นความพร้อม มันตรงข้ามกับความฟุ้งซ่านใจ นั่นละบ่วงของมาร

สิ่งนั้นเป็นบ่วง มันถึงเกาะเกี่ยว เพราะความจงใจของมัน ถ้าเราพยายามทำความสงบเข้ามา มันจะปล่อยสิ่งนั้นเข้ามา ปล่อยเข้ามา จนเป็นกัลยาณปุณฺณนะ สิ่งที่เป็นปุณฺณคนหนาไปด้วยกิเลส จะฟังสิ่งใดก็ฟังด้วยกิเลสพาฟัง กิเลสพายึดมั่นถือมั่น กิเลสพาความพอใจ มันก็จะฟัง ถ้ากิเลสไม่พอใจจะฟัง มันก็จะต่อต้านเห็นใหม่ แล้วธรรมเป็นสิ่งที่ว่าไปชำระกิเลส มันจะฟังธรรมได้อย่างไร มันก็ต้องฟังกิเลสสิ

กิเลสว่า “สิ่งนั้นไม่มี ธรรมนี้ไม่มีแล้ว หมดกาล หมดสมัย หมดเวลาแล้ว สิ่งนี้มันสำหรับแต่ผู้ที่ว่า ผู้เป็นพระ เป็นเจ้านั้น ที่เป็นผู้ปฏิบัติ เราไม่ต้องหรรอก..”

แม้แต่พระก็เหมือนกัน ถ้าพระประพฤติปฏิบัตินะ “หมดกาล หมดเวลา ครุบา อาจารย์ทำได้ เราทำไม่ได้..” เราทำไม่ได้เห็นไหม

สิ่งที่ว่าเราทำไม่ได้ ทำไมมันมาอยู่ที่เราละ กิเลสมันทำให้เราท้อถอยไง ถ้าเราท้อถอยนะ มนุษย์เกิดมา ทุกคนมีศีล ๕ ศีล ๕ คือ ขา ๒ แขน ๒ หัว ๑ ศีล ๕ มีอยู่แล้ว ถ้าเราจะวิริติขึ้นมาเอง ถ้าเราไม่เจอพระ เราวิริติของเราขึ้นมาอย่างนั้นก็เป็นศีล ๕ ศีลเกิดขึ้นจากเจตนา เกิดจากการกระทำ เราเจตนาขึ้นมาจากใจ มันก็เป็นศีลแล้ว แล้วมนุษย์ปฏิบัติเหมือนกัน สิ่งที่เป็นมนุษย์ทำไมจะทำไม่ได้

อำนาจวาสนาก็เป็นส่วนหนึ่ง ส่วนที่ว่า ถ้าอำนาจวาสนามันถึงเวลา มันมีความสะดวกสบาย การประพฤติปฏิบัติมันจะสมความปรารถนาไปเป็นขั้นเป็นตอน แต่ก็มีอุปสรรค เพราะคนมีอำนาจวาสนาก็มีกิเลส ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้ว มีอำนาจเหนือสัตว์โลกทั้งหมด คนที่เกิดมา ตั้งแต่มีการเกิดขึ้นมา นั่นกิเลสพาเกิด เพราะใจนั้นมียางเหนียว

สิ่งที่มักกิเลสพาเกิด กิเลสในหัวใจของเรา นั่นมันต้องมีอำนาจเหนือกว่าเราแล้วขับไล่ไป เว้นไว้แต่ ถึงที่สุดแล้ว สิ่งนั้นเรื่องของใจ จะพ้นจากสิ่งนี้ไปได้ นี่กิเลสมันบังไว้ไง จะประพฤติปฏิบัติก็ฝัดวันประกันพรุ่ง เกิดขึ้นมาเป็นเด็ก มีโอกาสขึ้นมา มีพ่อแม่เลี้ยงดูอยู่ มันก็เพลินไป พอโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมา ก็ว่าแก่แล้วค่อยประพฤติปฏิบัติ พอแก่แล้วก็ว่าปฏิบัติแล้วจะไม่ได้ผล ก็จะไม่ทำ แล้วแต่ลิดออกไปอย่างนั้น นี่บังไว้ไง กาลเวลาบังสิ่งนี้ไว้ วุฒิภาวะบังสิ่งนี้ไว้

คนเรานะ ตั้งแต่เล็กจนโต ประสบการณ์ของเราในชีวิต มันจะก้าวเดินไป เป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป พบสิ่งใด สิ่งนั้นมันก็เป็นปัจจุบัน แล้วก็คาดหมายไป อดีต อนาคตว่าเมื่อนั้นจะเป็นอย่างนั้น เมื่อนี้จะเป็นอย่างนั้น ความที่เป็นปัจจุบัน มันต้องทำความสงบของใจด้วย ถ้าใจสงบขึ้นมา มันก็เป็นปัจจุบันเห็นไหม

สิ่งที่ปัจจุบัน แล้วมันจะค้นคว้าได้ ถ้าค้นคว้าเห็นไหม ถ้าใจไม่สงบ การค้นคว้านั้นเป็นของชั่วคราว แต่ถ้าจิตนั้นสงบขึ้นมา สิ่งนี้เกิดขึ้นมา มันจะเกิดปัญญาจาก

ภายใน ปัญญาเกิดขึ้นมาจากภายในนี้ จะเป็นสิ่งที่ชำระกิเลสไป ปัญญาจากภายนอกทำให้เราฟุ้งซ่าน ปัญญาจากภายนอก จะทำให้เราคาด เราหมาย

สิ่งที่คาดที่หมายมันมีอยู่ด้วยกันทุกคน แล้วสิ่งนี้จะเกิดขึ้นมาได้ เกิดขึ้นมาตลอด ถ้าสติอ่อนขึ้นมา สัญญาจะเกิดขึ้นมา การคาดการหมาย ฟุ้งเทศน์ครูบาอาจารย์ไม่ว่าจะเอามาใช้ประโยชน์ไม่ได้ เอามาใช้ประโยชน์เป็นสิ่งที่ว่าจุดใจ จุดไฟนั้นจะจุดได้ มันต้องมีความกระทบกัน มันถึงเกิดขึ้นมาเป็นไฟ ถ้ามันเป็นไฟขึ้นมา

ใจก็เหมือนกัน สิ่งที่จะจุดประเด็นให้เราขึ้นมา ให้เราคิดด้วยปัญญาออกไป มันก็ใช้ได้ ใช้ได้เป็นปัจจุบันตลอดไป สิ่งที่เป็นปัจจุบันอยู่ที่เราใช้ตลอดไป เราใช้ขึ้นมา เรายกขึ้นมา มันก็เป็นเห็นใหม่ เราไม่ยก มันก็ไม่มี ยกขึ้นมามันก็มี หัวใจนี้มันแปลก.. แปลกอย่างนั้นจริงๆ มันมหัศจรรย์.. มหัศจรรย์มาก คิดสิ่งใดมันก็จะเกิดสิ่งนั้น คิดเป็นกิเลสจะเป็นกิเลส คิดเป็นธรรมมันจะเป็นธรรม แต่คิดเป็นธรรมมันไม่อยากคิด เพราะกิเลสมันขับไส ถ้าคิดเป็นกิเลสมันพอใจ แล้วมันส่งเสริมกัน มันพุ่งออกไปเลย มันถึงจะเป็นแบบนี้ ชีวิตเราถึงลุ่มๆ ดอนๆ ใจ ลุ่มๆ ดอนๆ ในชีวิตนะ

ในการประพฤติปฏิบัติก็ต้องลุ่มๆ ดอนๆ ถึงต้องพยายามตั้งใจ แล้วคำบริกรรมนี้กำหนดให้ได้ คำบริกรรมกำหนดขึ้นมา ลมหายใจเข้านี่ “พุท” ลมหายใจออกนี่ “โธ” ทำสิ่งนี้ไปเรื่อยๆ เราจะปั่น โอง ปั่นไห ถ้าเราจะปั่น โอง ปั่นไห ดินของเราไม่ดินนะ เราปั่นเข้าไปแล้ว ถึงเป็นรูปทรงขึ้นมา มันก็ใช้ประโยชน์ไม่ได้ เพราะน้ำมันจะรั่วออก แต่ถ้าดินมันดีขึ้นมา ปั่นขึ้นมา มันจะเป็นประโยชน์ขึ้นมา เราถึงต้องใช้เวลาตรงนี้ไง เราอย่าเห็นว่าอันนี้เป็นการเสียเวลา

สมาธิไม่สามารถชำระกิเลสได้ ก็จะไม่สนใจสมาธิ จะใช้ปัญญาๆ ปัญญาอันนั้นเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาเราคิดออกไป คิดตามความคิดออกไป เป็นปัญญาอบรมสมาธิเหมือนกัน แต่เราก็ไม่เข้าใจใจ เราไม่เข้าใจ เราใช้ปัญญาแล้ว เราก็เรียกร้องเอาผลประโยชน์

สิ่งที่เป็นผลประโยชน์ พอทำไม่ได้ก็ท้อใจ ถ้าปฏิบัติผิดหรือปฏิบัติไม่ถูกทาง มันจะไม่ได้ผลขึ้นมา พอไม่ได้ผลขึ้นมา เราก็โทษเลย โทษว่าเราปฏิบัติแล้ว ถึงที่สุดแล้วทำไมธรรมมันไม่เกิด มันคงไม่มีแล้วละ เห็นไหม

กิเลสตั้งแต่ปฏิบัติ มันก็ทำให้เราท้อถอย ปฏิบัติขึ้นไปแล้วมันก็ไม่ทำให้เราสมความปรารถนา นี่รสของกิเลสจะเป็นแบบนี้ตลอด แล้วกิเลสก็มีหยาบ มีกลาง มีละเอียด เริ่มต้นประพฤติปฏิบัติ กิเลสอย่างหยาบๆ ลูกหลานมันเท่านั้น เรายังต้องต่อสู้เข้าไปจนถึงตั้งแต่ฆ่าลูกมันตาย ฆ่าพ่อมันตาย ฆ่าปู่ย่ามันตาย จนเข้าไปชำระกิเลส นั่นแหละถึงจะเป็นรสของธรรม เป็นขั้นๆ เข้าไปนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิมุตตिसุข สุขโดยที่ไม่มีสิ่งใดเจือปนเลยนะ นางวิสาขาเป็นพระโศดาบัน แต่มีครอบครัว มีบุตร-ธิดา ถึง ๒๐ คน นั่นเห็นไหม รสของธรรมต่างกัน พระโศดาบันก็ยังมีครอบครัวได้ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพ้นออกไปจากกิเลส กิเลสมันถึงมีหยาบ มีกลาง มีละเอียด

อวิชชาเหมือนกัน กิเลสตั้งแต่หยาบๆ ขึ้นไป มันทำให้เราล้มลุกคลุกคลานอยู่กันอย่างหยาบๆ สิ่งที่ยาบ แล้วมันทำได้ยาก เพราะเราไม่เคยทำ เราถึงต้องตั้งใจ ตั้งใจแล้วเราประพฤติปฏิบัติ ตั้งใจนี่เป็นสิ่งที่ว่า เราเริ่มต้นนับหนึ่ง แล้วก้าวสอง สาม เดินขึ้นไปเรื่อยๆ ตั้งใจตลอดไป ล้มแล้วลุก ไม่พินจากความพยายามของเราหรอก ความเพียรชอบใจ ถ้ามีความเพียรชอบ ความเพียรของเราชอบหรือไม่ชอบ มันก็ต้องเริ่มต้นล้มลุกคลุกคลานไปก่อน

ความเพียรเริ่มต้นปฏิบัติ จะทำอย่างไร จะตั้งสติอย่างไร จะตั้งใจไว้อย่างไร ทำไปตั้งไว้ ถ้าล้มเอาใหม่ ล้ม เอาใหม่ สิ่งที่ล้มมันจะเป็นครูสอนเราไปในตัว มันจะทำแล้วประสบความสำเร็จ งานนี้งานชำระกิเลส งานเอาชนะตนนะ มันจะเกิดขึ้นมาโดยที่ว่าง่ายๆ ไม่ได้ แล้วถ้าเราคิดมาว่า “ผู้ที่ปฏิบัติธรรมรู้ธรรมแล้ว ต้องบอกได้ลึว่าทำถึงขนาดไหนถึงจะเป็นไป” อันนั้นพอทำขึ้นมามันเป็นสัญญาทั้งหมดเลย นี่กิเลสมันร้ายมาก ถ้าเราว่าจะทำ ก้าวเดินไป๑๐ ก้าวแล้วจะเป็นสมาธิ มันก้าวไปแล้ว กิเลสมันก็ไปดักหน้า

ถ้าเราไม่ได้ศึกษามา เราไม่คาดหมาย ๑๐ ก้าวจะสงบก็ได้ แต่ถ้ามันมีความคาดหมายเห็นไหม ๑๐ ก้าว ตัณหาซ้อนตัณหาใจ ความอยากอันนั้นมันไปบังหน้าเอาไว้ ความอยากที่เราไปกันว่า “จะได้ผล.. จะได้ผล..” จะได้ผลหรือไม่ได้ผล ผลเราไม่ต้องไปปรารถนามัน เราตั้งเป้าหมายไว้แล้ว ขณะที่ทำนั้นคืออธิษฐานบารมี ชาตินี้เกิดมาปฏิบัติ

ต้องให้สมความปรารถนา ต้องให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ให้ได้ ต้องตั้งเป้าหมายไว้ แล้วเราจะเดินถึงหรือไม่ถึง นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

แล้วเราพยายามทำความเข้าใจกับความสงบของใจ เน้นความสงบของใจ ใจต้องสงบเข้ามา ถึงจะเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าใจไม่สงบเข้ามา มันเป็นเรื่องของโลก โลกหมุนไป โลกเปลี่ยนแปลงไป เห็นใหม่ โลกหมุนไป ดิ่งไป ดิ่งไป ปฏิบัติอยู่กับโลก อยู่กับโลก เรื่องของโลก มันเป็นเรื่องของกิเลสล้วนๆ

ถ้าเรื่องของธรรม ธรรมเกิดขึ้นมา ธรรมของครูบาอาจารย์ส่วนหนึ่ง ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง แล้วแต่ธรรมของครูบาอาจารย์อยู่ที่ในหัวใจของครูบาอาจารย์ แล้วชี้นำเราไง ถ้าเราปฏิบัติถูกต้อง เป็นปัจจัยตั้ง สิ่งที่เป็นปัจจัยตั้ง มันจะเกิดขึ้นจากภายใน รู้จักความสงบของใจ สิ่งนี้ถึงหลอกกันไม่ได้ไง

ถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ มันเกิดขึ้นมาจากใจของเรา เราไปถามครูบาอาจารย์ ทำไมครูบาอาจารย์รู้ว่าควรจะทำสิ่งใด เรานะ ประสบการณ์ตรงของเราเอง แต่เรายังไม่สามารถว่า จะก้าวเดินอย่างไร เราล่องเลในความเห็นของเรา เพราะว่ากิเลสมันปิดบังไว้ไง ครูบาอาจารย์ผ่านอย่างนี้ไป จากใจดวงหนึ่ง ใจที่มีกิเลสปกคลุมอยู่ ล้มลุกคลุกคลานมา จนเปิดใจออกมา เห็นสว่างกระจ่างแจ้งในหัวใจ มันถึงจะเห็นโทษของกิเลส แล้วเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามานะ เห็นเป็นความอย่างที่ว่าสิ่งที่หยาบ ตรงไหนมันจะเป็นความทุกข์ยาก

ความทุกข์ยากนั้น เราก็ต้องต่อสู้ ถ้าพ้นจากความทุกข์ยากได้ มันก็ปล่อยวาง ครูบาอาจารย์ที่พ้นจากกิเลสแล้วเห็นใหม่ พระจักขุบาลพ้นจากกิเลสแล้ว เดินจงกรมอยู่เป็นวิหารธรรม สิ่งที่เป็นวิหารธรรม ให้ร่างกายกับจิตใจอยู่กันด้วยความสุข แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ มันทุกข์เพราะรสของกิเลส สิ่งนี้จะชัดขวาง มันถึงต้องพยายามต่อสู้ ใจกัดฟันอดทนเอา ถ้าอดทนนะ ทุกข์ไม่สนใจ ไม่สนว่ามันจะเป็นทุกข์ขนาดไหน เราต้องทำของเรา เราทำของเราไป ทุกข์นี้ควรกำหนด ถ้ามันเป็นทุกข์ของเรา เรากำหนด กำหนดขึ้นมาให้มันไปละที่ความตัณหาทะยานอยาก สิ่งที่ตัณหาความทะยานอยากเห็นใหม่ ความเป็นอุปาทาน เป็นนามธรรม

สิ่งที่เป็นนามธรรมเราปล่อยวางได้ เราชำระกิเลสได้ แต่ต้องให้เห็นตามความเป็นจริง ให้เห็นจากดวงตาของใจ ดวงตาเห็นใหม่ จากสัญญาของเรา “ร่างกายนี้ไม่ใช่เรา

สรรพสิ่งนี้ไม่ใช่เรา เราก็เข้าใจว่าสิ่งอย่างนี้ไม่เป็นเรา” นี่กลิ่นของธรรม กลิ่นของธรรม เป็นอย่างนั้น ไม่ใช่เรา เราก็ว่าไม่ใช่เรา มันรู้อย่างนี้ แต่มันชำระกิเลสไม่ได้ไง มันถึงเป็นสมบัติของคนอื่น มันถึงว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ขี้มมาไง

เราขี้มมา แล้วเราพยายามตั้งของเราขึ้นมาให้ได้ ตั้งของเราขึ้นมา ถ้าจิตมันสงบ มันจะเห็นกาย โดยที่ว่ามีอำนาจวาสนา ผู้ที่ไม่มีอำนาจวาสนาต้องรำพึง สิ่งที่เราพึงเห็น ไหม

“จิตสงบนี้คิดไม่ได้” เวลาปฏิบัติส่วนใหญ่ว่าอย่างนั้น จิตนี้สงบแล้วคิดไม่ได้ เพราะถ้ามันคิด มันจะเป็นความฟุ้งซ่าน ถ้าความฟุ้งซ่าน มันจะสงบได้อย่างไร

แต่ถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ พอจิตมันสงบ รำพึงขึ้นมาได้ ทำไมจะรำพึงไม่ได้ ความคิดอันละเอียดในสมาธินั้นเป็นไปได้ มันถึงควบคุมได้ไง เวลาเข้าสมาบัติเห็นไหม ตั้งแต่ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสนัญญายตนะ เวลาขึ้นไปมันเป็นสมาธิ มันเป็นความสงบอยู่ ทำไมเราส่งใจเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไปได้ละ เราให้ใจส่งขึ้นไปเป็นชั้นเป็นตอน เข้าสมาบัติไป จิตมันจะละเอียดมาก

สิ่งที่เป็นละเอียดเข้าไป เป็นชั้นเข้าไป ละเอียดลึกเข้าไป ลึกเข้าไป แล้วถอยออกมา มันจะมีพลังงานของมัน แล้วสิ่งนี้ทำให้คิด เราว่าเราประพฤติปฏิบัติต้องให้ได้ ฌาน ได้สมาบัติ แล้วมันจะเข้ามาวิปัสสนา ฌานสมาบัตินี้ส่วนหนึ่ง แต่สัมมาสมาธินี้พอ มรรค ๘ มันอยู่ในสัมมาสมาธิ

ความเพียรชอบ ชอบในงานที่ถูกต้อง งานที่ถูกต้อง งานของความสงบ ก็ต้องทำ ความสงบของใจเข้ามา งานของปัญญา การชำระกิเลส มันต้องจับต้องก่อน ต้องขุดคุ้ยไ้ สิ่งที่จะขุดคุ้ยหางานของเรา ถ้าเราไม่มีตำแหน่งหน้าที่การงาน เราจะไปทำที่ไหนละ เพราะเราไม่มีหน้าที่การงาน ถ้าเรามีตำแหน่งหน้าที่การงาน ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จะเป็นการต่อสู้กัน

ถ้าเราชนะสิ่งนี้ กิเลสมันอยู่เบื้องหลังสิ่งนี้ แล้วสิ่งนี้อบเราไว้ เวลาเวทนาเกิดขึ้น เวลาความเจ็บปวดเกิดขึ้น เราจะพ่ายแพ้เลยว่าสิ่งนี้เป็นธรรมชาติ สิ่งนี้มันมีอยู่แล้ว เรายอมรับมัน เราเลิกก่อน หรือเราถอยไปเห็นไหม ถ้าเรามีปัญญา เรามีหลักของใจ เวทนา

สักแต่ว่าเวทนา จะปวดขนาดไหน ถ้าเราทนเอานั่น ไม่ใช่ปัญญา ถ้าใช้ปัญญาจับเวทนา ตั้งไว้เลย เวทนาเกิดขึ้นมา ถ้ามันเป็นของเราจริง เราลุกไปแล้วมันต้องติดกับเนื้อเราไปตลอด เวลาเราขยับตัว เวทนามันก็หาย สิ่งที่หายเห็นใหม่ ใจนี้ไปเกาะเกี่ยวเท่านั้นเลย

เวลาเราเพลินกับสิ่งต่างๆ เราเพลิน เรานั่งแล้วเพลิดเพลิดในการนั่งของเรา มันไม่มีเวทนา มันยังเพลินอยู่ได้ แต่ทำไมเวทนามันเกิด ถ้าเวทนามันเกิด อยากให้มันหายเห็นใหม่ มันปวด ๒ ชั้น ๓ ชั้นขึ้นมา นั่นละในเวทนานี้เราก็ใช้ปัญญา ถ้าเราใช้ปัญญามันปล่อยเวทนาเข้ามาเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา เห็นใหม่เวลามันปล่อย

สิ่งที่มันปล่อยเวทนาเข้ามา มันก็กลับมาที่ความสงบ แล้วมันก็ออกไป เดี่ยวเวทนาจึงเกิดอีก สิ่งนี้เกิด นี่จิตมันติดอยู่อย่างนี้ แล้วถ้ามันต่อสู้กับเวทนา มันก็เป็นส่วนหนึ่ง แต่ถ้ามันพิจารณาภายหลัง สิ่งที่พิจารณาภายหลังมันเป็นสิ่งที่ว่างที่สุด แล้วจับต้องได้สะดวกที่สุด ถือว่ากายนี้เป็นหลัก

การพิจารณาภายหลังดูกาย ถ้าจิตมันสงบ ถ้าไม่สงบเราพิจารณาภายหลังตั้งแต่เริ่มว่า กายนี้มันก็ต้องเนา ต้องเปื่อยไป ต้องทิ้งไป อันนี้เราเริ่มต้นใช้ความคิดก่อน เป็นภายนอก ถ้าเรากำหนดพุทโธ พุทโธ มันไม่สงบเห็นใหม่ เราตั้งกายขึ้นมา แล้วกายเราพิจารณาของเราไป ด้วยนามธรรม ด้วยสติ ด้วยปัญญา

ปัญญาใคร่ครวญเข้าไปในเรื่องของกาย ไปเห็นคนเจ็บ คนป่วย ไปเที่ยวป่าช้า สิ่งที่เป็นที่เที่ยวป่าช้า ไปดูซากศพไป เราก็ต้องเป็นซากศพแบบนั้น สิ่งนี้มันสะท้อนใจ ถ้าเราไปเที่ยวป่าช้า เราออกประพฤติกฎปฏิบัติ ออกเที่ยวป่าช้ามันจะย้อนใจ มันสะท้อนใจ แล้วจะย้อนกลับมา แต่ถ้าเราไม่ไปเที่ยวป่าช้า โลกเห็นใหม่ เรื่องโลก เทียวของเราไปในตามความเห็น มันก็ผูกพันไป สิ่งที่ผูกพันมันจะยึดตลอดไป แล้วจะเพลิน ถ้ากิเลสมันได้ออกแสดงตัวแล้ว มันจะเพลินไปตามธรรมชาติของมัน

แต่ถ้าเราย้อนกลับเข้ามา เรื่องของกาย มันเป็นเรื่องขยะแขยง มันไม่ยากทำ ไม่อยากทำเพราะอะไร เพราะมันขัดกับความรู้สึกของมัน ถ้าขัดกับความรู้สึกของมัน ดูกายอย่างนี้เข้ามา กายนอกเข้ามา มันจะปล่อยวางเข้า ปล่อยวางเข้ามา จะเป็นภายในได้ ถ้าเป็นภายในเห็นความสงบของมัน นิรสของธรรมจะเกิดตรงนี้

กลิ่นของธรรมคือเรามีแนวทาง แล้วเราพยายามสาวเข้าไปในหัวใจของเรา ต้องมีพื้นฐานของใจ พิจารณากายก็แล้วแต่ พิจารณาเวทนามก็แล้วแต่ ต้องอาศัยใจนี้เป็นผู้ที่พิจารณา ใจนี้ต้องเป็นใจที่สงบแล้วมีสัมมาสมาธิ ถึงพิจารณาได้ ถ้าใจไม่มีสัมมาสมาธิ การพิจารณานั้นมันเป็นเรื่องของกิเลสหลอกเห็นใหม่

ถ้ากิเลสหลอก.. กลิ่นของธรรม มันเป็นความถูกต้อง แต่ถ้าประพฤติปฏิบัติไม่สมควรแก่ธรรม แล้วจะเอาธรรมมาจากไหน มันก็เป็นไปตามอำนาจของกิเลส มันสร้างได้นะ เวลาจิตสงบขึ้นมา “นี่เป็นธรรม นี่เป็นธรรม” สิ่งนี้เข้าใจว่าเป็นธรรม เดียวมันก็เสื่อม พอจิตมันเจริญขึ้นมาแล้วก็เสื่อมไป เสื่อมไป แล้วเราก็ต้องตั้งต้นใหม่ เวลาจิตมันเสื่อมขึ้นมาจะ

เราทำงานโดยที่ว่า เราสร้างบ้าน เราปลูกบ้าน เราสร้างใหม่ขึ้นมา เราปลูกขึ้นมาง่าย แต่ถ้าบ้านที่มันพังลงมาอย่างนี้ เราจะสร้างบ้านขึ้นมา เราต้องรื้อบ้านเก่าของเราขึ้นมา แล้วซ่อมแซมขึ้นมา จิตเสื่อมก็เหมือนกัน เวลามันเสื่อมขึ้นมา พอเราเริ่มต้นใหม่ เราต้องซ่อมแซมบ้านของเราก่อน แล้วเราพยายามปรับพื้นที่ขึ้นมา เพื่อจะสร้างขึ้นมา ถ้าซ่อมแซมได้ก็ซ่อมแซม ซ่อมแซมไม่ได้เราก็ต้องปรับพื้นที่ใหม่ สร้างใหม่

นี่ก็เหมือนกัน จิต สภาวะจิตจะเป็นแบบนี้ตลอดไป ถ้าจิตเสื่อมนะ เริ่มต้นใหม่.. เริ่มต้นใหม่.. มันถึงว่าถ้าเราประพฤติปฏิบัติเลย “อย่างนี้จะดีกว่า..” เพราะว่าเรากำหนดพุทโธ พุทโธ เข้าไป ทำใจของเราให้สงบได้ นั่นล่ะถ้าเราก้าวเดินตามถูกต้อง มันจะสงบบ่อยครั้งเข้า มีสติ แล้วเราก็พยายามประคองใจไว้ ชำนาญในวิเสิง เวลามันสงบขึ้นมาเราพยายามนึกถึงว่า เราตั้งอารมณ์ไว้อย่างไร เราทำจิตของเราได้อย่างไร เราทำบริกรรมได้อย่างไร แล้วเราก็พยายามเข้า

ถ้าเราชำนาญในวิเสิง เข้าออกบ่อยครั้ง บ่อยครั้ง จิตนี้สงบบ่อยครั้งเข้าจนตั้งมั่น พอจิตตั้งมั่น ถึงควรแก่การงาน การงานในการชำระกิเลส ปัญญา มันจะก้าวออกตรงนี้ นี่ธรรมจักร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมจักรเห็นใหม่ การงานชอบ ความเพียรชอบ จักรมันอยู่ตรงนี้ เกิดขึ้นมาจากใจ เป็นสิ่งที่ว่าเป็นรูปธรรมเลย จับต้องได้ เห็นจิตเราเป็นสมาธิ เห็นมันมีความสุขของใจขึ้นมา แล้วพอเวลามันก้าวเดินออกไป ตั้งมั่นแล้วก้าวเดินไป กำลังมันพอ มันจะออกวิปัสสนาใจ

ถ้าวิปัสสนาปัญญามันเกิดแล้ว เกิดมาแยกแยะ จับกายแล้วพิจารณากายของเรา พิจารณากายให้มันแปรสภาพไป มันจะแปรตามธรรมชาติของมัน ตามอำนาจของธรรม รสของธรรมมันจะเกิดนะ มันจะปล่อยวาง ความเว้งว้าง ความว่างจากการวิปัสสนากับ ความว่างในการที่ว่าเรากำหนดคำบริกรรม ต่างกันมหาศาลเลย รสของธรรมจะเกิดขึ้นมา สัมมาสมาธินี้คือรสของธรรม รสของความสงบของใจ

การพิจารณาปล่อยวาง การปล่อยวางกิเลสมันเริ่มสะท้อนตัว สะท้อนตัวมันเอง แล้ว รสของมันจะลึกซึ้งเข้าไป เราจะต้องพยายามรดน้ำพรวนดินตรงนี้ ตั้งสติของเราเข้ามา ถูกทางเข้ามา ถ้าเราเดินถูกทางเข้ามา มันจะทวนกระแสเข้าไปชำระกิเลส ถ้ามันไม่ถูกทาง เวลาวิปัสสนาแล้วมันปล่อย มันว่าง แล้วมันเก๋ๆ เจินๆ จับต้องอะไรก็ไม่ได้ เราควรจะทำอย่างไรต่อไป สิ่งที่ว่าทำต่อไป มันจับแล้วก็หลุดมือไป แต่ถ้าเราทำเป็น นี้ผู้ที่ภาวนาเป็น เป็นอย่างนี้

ผู้ที่ภาวนาเป็นคือจับกายได้ จับเวทนาได้ จับจิตได้ จับธรรมได้ แล้ววิปัสสนาปัญญามันจะเริ่มแผ่ออกไป ถ้าขั้นของปัญญาแผ่ออกไป มันจะกว้างขวางมาก แล้วแต่จริตนิสัย การวิปัสสนากาย ทุกๆ คนทำเหมือนๆ กัน แต่ผลของมันต่างกัน ต้องหนักเบา ต่างกัน จะหนักเบาต่างกันเพราะว่าความยึดมั่นถือมั่นของใจไม่เหมือนกัน

กิเลสของคนหยาบละเอียดต่างกันมาก ความที่มันละเอียดหยาบต่างกันนี้ เวลาจงใจทำออกไปแล้ว ถึงไม่เสมอกัน ถึงไม่ต้องไปฟังว่า คนอื่นต้องทำแบบนั้นแล้วเราจะต้องทำแบบเขาใจ เวลาประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่ได้ผล เราจะฟังผู้ที่มีผล แล้วเราจะปฏิบัติตามอย่างนั้น... มันเป็นคน เป็นตัวอย่างได้ ถ้าเราจะปฏิบัติตามอย่างนั้นเป็นคน เป็นตัวอย่างของเรา เราทำของเราได้

แต่ถ้าผลจะเกิดอย่างนั้นมันเป็นปัญญาแล้ว มันเป็นตัวหาซ่อนค้นหา ถึงบอกว่า มันต้องเป็นปัจเจกตั้ง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากใจ สิ่งที่เกิดขึ้นจากใจนี้เป็นความทุกข์ แล้วมันทุกข์เพราะมันยึด เพราะมันไม่เข้าใจ ถ้าเราวิปัสสนาเข้าไป มันแปรสภาพนะ แล้วรวดเร็วมาก เวลาเห็นกายขึ้นมาให้ไฟเผา มันจะเผาแล้วเลือนสภาพออกไป เห็นออกไป มันจะแปลกประหลาดมหัศจรรย์ “มันเป็นอย่างนี้หรือ? มันเป็นอย่างนี้หรือ?” แล้วมันปล่อย เห็นไหม พอมันปล่อยขึ้นไปแล้ว มันก็มีความสุข มีความสุขมาก นี่รสของธรรม!

รสของธรรมอย่างนี้ยังไม่เป็นอกุปะ เราต้องเข้าใจ พยายามทำจิตให้สงบเข้าไป แล้วจับต้องขึ้นมา มันจะทำได้อีก วิปัสสนากาย ตั้งกายแล้วให้มันแปรสภาพไป มันเป็นอนัตตา ถ้าเห็นความเป็นอนัตตา เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ธรรมชาติของมันส่วนหนึ่งแล้วจิตนี้สงบ มันไม่มีมิติ มันไม่มีกาลเวลา

ความคิดของเรานี้เป็นมนุษย์ เราคิดอะไรเราคิดด้วยเวลาของมนุษย์ ถ้าเป็นมนุษย์ เวลาตายไป เวลาเปลี่ยนแปลงไป เราคิดของมนุษย์ แต่ถ้าจิตไม่มีกาล ไม่มีเวลา เพราะมันเป็นสัมมาสมาธิ มันตั้งมั่น พอไม่มีกาลไม่มีเวลา จิตมันเห็นสภาวะของกาย มันจะเปลี่ยนสภาวะนี้เร็วมาก ทำอยู่อย่างนั้น ซ้ำอยู่อย่างนั้น ถ้าเมื่อมันยังไม่มีผลออกมา สิ่งที่ไม่มีผลออกมา เวลามันปล่อยเห็นใหม่ กายนี้หลุดออกไป “กายนี้เป็นกาย จิตนี้เป็นจิต ทุกข์นี้เป็นทุกข์” หลุดออกไป พระอัญญาโกณฑัญญะเห็นอย่างนี้

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องแปรสภาพเป็นธรรมดา”

ดวงตาเห็นธรรมเห็นใหม่ นี่รสของธรรม! รสของธรรมเข้าถึงใจ เข้าถึงใจของพระอัญญาโกณฑัญญะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เทศน์สอนต่อไป จนปัญจวัคคีย์มีดวงตาเห็นธรรมพร้อมกันหมดแล้ว ถึงเทศน์อนัตตลักษณะสูตรอีกทีหนึ่ง ถึงพ้นออกไปจากกิเลส

เราก็เหมือนกัน ถ้าเราพิจารณากายของเรา พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า พิจารณาจิต จิตมันเป็นขั้น ถ้าพิจารณาจิตเห็นใหม่ รูปของจิต รูปความคิดเป็นจิต ความรู้สึกของเราจับต้องได้ ถ้าเราเห็น เราทำความรู้สึกเรา ความรู้สึกของเราหยุด อันนี้เป็นปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าปัญญาอบรมสมาธิมันจะเห็นสภาวะของใจ มันมีสติแล้วตามความคิดของเราทัน เราคิดอย่างนี้เป็นความที่ไม่ถูกต้อง ต้องปล่อย มันปล่อย ถ้าความคิดอย่างนี้ดี คีก็เป็นโทษ ปล่อย ปล่อยตลอดไปเห็นใหม่ ปล่อยตลอดไป มันไม่เห็นรูปของจิตใจ

แต่ถ้าจิตมันสงบเข้ามาบ่อยครั้งเข้า มันปล่อย ปล่อย.. เข้าไป แล้วเราสังเกตเข้ามาจากภายใน การปล่อยอย่างนั้น จิตมันก็ไม่เข้าไปเกาะเกี่ยวกับรูป รส กลิ่น เสียง ถ้ามันไม่เข้าไปเกี่ยวกับ รูป รส กลิ่น เสียง มันก็ปล่อยเข้ามา พอมันปล่อยเข้ามา เราพิจารณา สติเราย้อนกลับมา ใช้จิตพิจารณาของเราขึ้นมา มันจะเห็นเป็นรูป รูปของจิต คือความรู้สึก ความคิด

ความคิดของเราเปรียบเหมือนวัตถุสิ่งหนึ่งเลย ถ้าจับได้ เราสามารถแยกได้ แต่ถ้าเราจับจิตของเราไม่ได้ ความคิดของเราเป็นปัญญาอบรมสมาธิ เป็นความคิดไล่ต้อนความคิดเข้ามาตลอดเลย แต่ถ้าเราจับใจของเราได้ จับความรู้สึกของเราได้ เห็นความรู้สึกของเรา จับต้องขึ้นมา แล้ววิปัสสนา คือตั้งมั่นไว้ ความรู้สึกอันไหนเป็นปัญญา ความปรุงแต่งที่มันซ้อนขึ้นมา จากวิญญาณรับรู้ จากเวทนา มันหมุนไปอย่างไร ปัญญา มันจะไล่ต้อน แล้วมันจะแยกได้ เหมือนพิจารณากาย

การพิจารณากาย เวลาเห็นกาย กายมันแปรสภาพ มันหลุดออกไป แล้วมันปล่อยเข้า ปล่อยเข้ามา เราเห็นบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มันจะถึงที่สุดแล้วเป็นอกุปปธรรม อันนี้ก็เหมือนกัน เราพิจารณาจิต เวลาสิ่งใดมันเกิดก่อน สัญญาเกิดอย่างไร สัญญาเกิดขึ้นมา สังขารปรุงแต่ง เวทนารับรู้อย่างไร เราต้องศึกษาขั้น ๕ ก่อน ถ้าเราศึกษาขั้น ๕ เห็นไหม กองของรูป กองของเวทนา กองของสัญญา กองของสังขาร กองของวิญญาณ มันเป็นแต่ละกอง แต่ละกอง แล้วมารวมตัวกัน ออกมาเป็นความรู้สึกของเรา แล้วเราแยกกลับเข้าไป แยกออกไป สิ่งนี้เกิดขึ้นไม่ได้ เราจึงเลยนะ

ขั้น ๕ ภูเขา ๕ ลูกแยกออกจากกัน แล้วอุปาทานกิเลส มันจะเข้ามารวมตัวได้อย่างไร มันรวมตัวสิ่งนี้ไม่ได้ มันก็ปล่อย หลุดไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป บ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ซ้ำอยู่กับที่ไง ต้องซ้ำ ต้องหมั่นคราดหมั่นไถ ถ้าเราหมั่นคราดหมั่นไถกับความรู้สึกของเราตลอดไป ความรู้สึกอันนี้มันเป็นขั้นเห็นไหม

“ภารา หเว ปณฺจกฺขนฺธา”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีขั้น ๕ เหมือนกัน แต่ขั้นนี้เป็นภาระ ขั้นนี้บริสุทธิ์ แต่ขณะที่เราวิปัสสนาอยู่นี้ นี่ขั้นธมาร มารนี้เป็นขั้น ขั้นคือว่าความเห็นของเรามันก็เป็นมาร สังขารปรุงแต่งก็เป็นมาร สัญญาเวลามันแยก รู้ มันก็เป็นมาร มารเพราะมันยึด สิ่งที่ยึดนี้เป็นมารทั้งหมดเลย เราถึงว่าขั้นนี้มันเป็นมาร เราถึงต้องแยกใจ แยกออกมาแล้ว ถ้ามันขาด มันปล่อยวางแล้ว ขั้นนี้บริสุทธิ์ กิเลสมันจะตาย แล้วมันจะถอยร่นเข้าไป จากกิเลสอย่างหยาบมันถอยร่นเข้าไปเป็นกิเลสอย่างละเอียด ถอยร่นเข้าไป เราก็ต้องก้าวเดินต่อไป

เพราะพระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม เพราะปล่อยวางสิ่งนี้ขึ้นมา ถึงมีดวงตาเห็นธรรม แต่รสของกิเลสอันละเอียดมันก็ยังจับ ใส มันยังมีอยู่ในหัวใจ ถ้ามันมีอยู่ในหัวใจ มันก็กลายเป็นพิษของมันทำให้หัวใจของเราขุ่นมัว แล้วเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันมีรสของธรรมขึ้นมาในหัวใจ เป็นพื้นฐานเข้าไป ทำไมเราจะไม่ต่อสู้ เราจะต้องต่อสู้ขึ้นมา วิปัสสนาเข้ามา ผลของมันจะเกิดขึ้น เหมือนกับเราวิปัสสนาเป็นแล้วมันมีรากฐานการทำปฏิบัติขึ้นไป มันจะทรงตัว มันจะงายขึ้นมา งายเพราะเรามีช่องทาง แต่เดิมมี ๘ ทิศ มรรค ๘ เห็นไหม เป็นมัลลโค เป็นทางอันเอก ทางของใจนะ

มรรค ๘ นี้เป็นทางของใจ จิตนี้เข้าไปในมัลลโค จิตตมัลลโค จะก้าวเดินไปตามของธรรม แต่ถ้ากิเลสมันปิดบัง มันปิดมิดมิด ปิดมิด ๘ ด้าน แล้วเราจะไม่เห็นความรู้สึกของเรา เราจะไม่เห็นจิตได้สำนึก ไม่เห็นความทุกข์ในหัวใจ ความทุกข์อย่างนี้มันก็เป็นโลก ทุกคนก็มี นี่กิเลสมันจะให้ยอมรับ กิเลสมันจะให้ทรงตัวอยู่กับกระแสของโลกเขา แต่ถ้าเรามีมรรคาเครื่องดำเนิน พอมันเปิดสิ่งนี้ขึ้นมา นี่ทางสว่างเกิดขึ้นจากใจ

ถ้าทางสว่างเกิดขึ้นจากใจ ผู้ที่ปฏิบัติยากตรงนี้ ยากตอนเริ่มต้นจะเขาหาชำระกิเลส แต่พอกิเลสหลนมันตายออกไปจากใจแล้ว เราสามารถรุกเข้าไปได้ ถ้าเราสามารถรุกเข้าไปได้ เราต้องทำความสงบของใจ แล้วใช้ปัญญา สิ่งใดที่มันทำให้เราท้อถอย สิ่งใดทำให้เรารู้สึกคลุกคลาน เราก็ต้องหลบหลีกมัน สิ่งนี้หลบหลีกเห็นไหม

ทำไมพระเราเวลาบิณฑบาตมา เวลาจะฉันทำไมต้องฉันแต่น้อยล่ะ เพราะเราเห็นว่าสิ่งนี้เราไม่มีกำลังเหนื้อมัน ถ้าธาตุขันธ์มันมีกำลังอยู่ ความคิดมันคิด โดยธรรมชาติของมัน มีโอกาสคิดได้มากเลย เราต้องบั่นทอนความคิดของกิเลส ทั้งๆ ที่ร่างกายทุกข์ใครจะไม่รัก ความอดอาหารใครจะไม่ทุกข์ ทุกคนทุกข์หมด แต่พอใจจะทำเพราะเราจะบั่นทอนกิเลสที่มันอยู่ในหัวใจของเรา ให้เรามีโอกาสของธรรมได้ก้าวเดินบ้าง เราต้องทำเห็นไหม

เวลาประพฤติปฏิบัติมันเห็นผล ทุกคนทำได้ เติบงกรรม นั่งสมาธิภาวนา ๗ วัน ๗ คืนก็แล้วแต่ หลวงปู่ตื้อทำมาตลอด เติบงกรรม นั่งสมาธิ ๗ วัน ๗ คืน ท่านทำของท่านอยู่อย่างนั้น นั่นล่ะผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมีจิตใจเข้มแข็ง แล้วก็เป็นครูบาอาจารย์ เป็นที่

ยึดเหนี่ยวของเรา ต่อมาเป็นแต่ละองค์ แต่ละองค์ เห็นใหม่ ผู้ที่ผ่านไป มีแต่ผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง

แล้วเราก็มีความทุกข์ในหัวใจ ความทุกข์ในหัวใจนี้มันเป็นสิ่งที่ยื่นยันกับเรา ถ้าเราปฏิบัติจนความทุกข์หลุดออกไปเป็นชั้นเป็นตอน มันก็เป็นสิ่งที่ยื่นยันกับเรา แต่ปัจจุบันนี้ มันทุกข์ขึ้นมาเพราะกิเลสหนึ่ง ทุกข์เพราะการประพฤติปฏิบัติหนึ่ง สิ่งที่ประพฤติปฏิบัติ เราประพฤติปฏิบัติเพราะกิเลสมันขับไส กิเลสมันพยายามต่อต้าน สิ่งที่ต่อต้านคือเรื่องของกิเลสทั้งนั้นเลย มันถึงน่าจะคิดถึงกิเลสในหัวใจของเรา มันน่าจะบอกว่า “ทำไมเป็นอย่างนั้น.. ทำไมเป็นอย่างนั้น..”

สภาวะธรรมจะเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาอย่างไร สภาวะธรรมต้องก่อตัวขึ้นมา ต้องพยายามสร้างสมขึ้นมา จนถึงที่สุดแล้วมันจะเป็นวิหารธรรม สิ่งที่เป็นวิหารธรรม คือธรรมในหัวใจ มันมีอยู่โดยออกมาเห็นใหม่ จาก “อวิชาปจฺจยา สงฺขารา” อวิชาคือมันไม่รู้ตัวมันเอง นั่นคือตัวกิเลส เพราะมันไม่รู้ มันออกไป มันจับเหมือนคนตาบอด คนที่ตาบอดจับสิ่งใดไป ก็จะคาดหมายตามความรู้สึกที่มีอยู่นั้น ไปจับต้องสิ่งนั้น นั่นแหละแค่นั้นเอง มันไม่รู้มัน

แต่ถ้าใจมันเป็นวิชา วิมุตติหลุดพ้นใจเป็นวิชา ออกมาพร้อมกับความรู้เห็นใหม่ วิหารธรรมสิ่งนั้น เวลาประพฤติปฏิบัติมันถึงไม่มีทุกข์ใจ ทำแต่ว่าเป็นเพียงวิหารธรรมให้หัวใจ ความเพียรของพระอริยเจ้า ความเพียรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความเพียรของครูบาอาจารย์เห็นใหม่ เคนจกรรม นั่งสมาธิภาวนา จนวันตาย! แม้กิเลสตายไปแล้ว ท่านก็เคนจกรรมของท่าน ท่านก็นั่งสมาธิของท่าน เพื่อเป็นวิหารธรรม เพื่อให้ธาตุขันธ์มันคลายตัว

แต่ทุกข์ของการประพฤติปฏิบัติ ทุกข์ของเรานี้เป็นทุกข์เพราะกิเลสมันขับไส ทุกข์เพราะกิเลสมันเบียดเบียนไม่ให้มันเป็นมัชฌิมาปฏิบัติ ถ้ามัชฌิมาปฏิบัติทรงคุณธรรม มัชฌิมาปฏิบัติเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในศาสนาพุทธเราสอนเรื่องนี้เลย มรรค ๘ มัชฌิมาปฏิบัติ

ถ้ามรรค ๘ มันสามัคคี มัชฌิมาปฏิบัติ คือมันชำระกิเลสได้ มันจะปล่อยวาง ถ้ามันไม่สมุจเฉทปหาน มันปล่อยวางนี่คือการฝึกใจ ฝึกใจให้มรรคมันก้าวเดินไป ให้จักรมัน

หมუნตลอดไป จะเห็นจักรของใจหมუნตลอดไปนะ หมუნเข้ามาชำระกิเลส ปล่อยวาง.. ปล่อยวาง.. นี้ก้าวเดินอย่างนั้น จับต้องได้ ถ้ากายเราจับได้

พิจารณาสติปัญญา ๔ เหมือนกัน สติปัญญา ๔ มันก็มีหยาบ มีกลาง มีละเอียด เหมือนกัน เว้นไว้แต่พวกขิปปาปัญญาเห็นใหม่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่งอยู่ คิณันั้น ตั้งแต่ปฐมยามออกไป บุพเพนิวาสานุสติญาณ อันนั้นย้อนอดีตก็ไม่ใช่ ถึงมัชฌิม ยามออกไป จตุปปตญาณก็ไม่ใช่ ถึงว่าสุดสิ้นของการประพตปฏิบัติ นี้ที่เดียวทะลุไป เลย นั่นละหมუნเข้าไปถึงชำระกิเลสขาดออกไปจากใจ ขิปปาปัญญาคือรู้เร็ว พยายามที่ เดียวถึงที่สุด

แต่เวไนยสัตว์ในการประพตปฏิบัติของเรา ถ้าก้าวเดินเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป มันก็เป็นธรรมแต่ละขั้นละตอนเข้าไป เหมือนกับพระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็น ธรรม เป็นพระโสดาบันก่อน แล้วก็ปฏิบัติขึ้นไป เป็นสกิทาคา อนาคา จนถึงที่สุดได้ นี้ก็ เหมือนกัน จากสติปัญญา ๔ ที่มันมีหยาบ มีกลาง มีละเอียด จับตรงนี้ แล้วย้อนกลับเข้าไป ถ้าเราพิจารณากาย นิสยวาสนาเรา เราก็จับกายต่อไป วิปัสสนาไป ปล่อยไป

ถ้าใจมันถึง มันพิจารณาได้ มันจะคืนตัวมันนะ กลายเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็น ไฟ แยกออกไป ธาตุ ๔ นี้กลับไปสภาวะเดิมของมัน สภาวะเดิมนะ ถ้าเราจับกายได้ เรา วิปัสสนาไปด้วยปัญญาญาณมันจะเป็นอย่างนั้น คืนตัวมันเป็นสภาวะเดิม เพราะจิตนี้ไม่มี อุปาทานในกาย มันปล่อยกาย กายนี้ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย แต่ก็อาศัยอยู่ด้วยกัน แต่ ความยึดมั่นถือมั่นของใจไม่มี มันปล่อยวางมาขั้นหนึ่ง แต่อุปาทานอันละเอียดเข้าไป มัน ยังยึด มันยังเกี่ยวอยู่ เราวิปัสสนาอยู่อย่างนี้ ให้เห็นสภาวะ มันไม่ใช่คงที่ มันต้องคืน สภาวะของมัน สิ่งนี้คืนสภาวะเดิม ถ้าเราตายไป มันก็เป็นธรรมชาติของมัน

ถ้าเราตายไป กิเลสอยู่กับใจของเรา เราก็ต้องไปเสวยภพ เสวยชาติตามอำนาจของ กิเลสอันนั้นไป ทำบุญกุศลอยู่ที่ไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม ก็เหมือนกัน ต้อง ไปเสวยภพชาติตามสถานะว่า ความดีของใจที่ประพตปฏิบัติมาแล้ว แต่ถ้าเราวิปัสสนา เข้าเข้าไป วิปัสสนาให้เห็นตามความเป็นจริงว่า ในปัจจุบันนี้มันเห็นว่าเกิดขึ้นมาใน ดวงตา ในปัญญาญาณ สิ่งที่เป็นปัญญาญาณ เห็นอาการที่เคลื่อนไปนะ มันคลายตัวออก มันเป็นความมหัศจรรย์มาก

สิ่งที่มหัศจรรย์มากเพราะ ดวงตาเห็นจากภายใน เห็นจากภายในมันถอนอุปาทานของเรา อุปาทานอันนี้ไม่มีใครถอนได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรู้สัตว์บนสัตว์เห็นใหม่ สร้างบารมีมาเป็นพระโพธิสัตว์มหาศาลเลย เพราะปรารถนามารู้สัตว์บนสัตว์ แต่เวลาท่านตรัสรู้ขึ้นมาแล้ว ท่านก็รู้สัตว์บนสัตว์ด้วยการแสดงธรรม ด้วยการชี้ทางเห็นใหม่

เราจะพ้นจากกิเลสได้ เราก็ต้องประพฤติปฏิบัติของเรา เพราะเวลาเกิดขึ้น กิเลสอยู่ได้จิตได้สำนึก ต้องจิตของเราเอง จิตของบุคคลที่มีกิเลส นั่น ชำระกิเลส นั่น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่สอนคนสิ้นกิเลสแล้วหรือ กเวลาพระอรหันต์จะไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกให้ไปอยู่ในวิหารธรรมใด พ้นแล้วไม่เกี่ยว

แต่ผู้มีที่มีกิเลสอยู่ ถ้าจะพ้นจากกิเลส อาสวัภยญาณนี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ถ้าอาสวัภยญาณเกิดขึ้นมา “อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจิง สฺสูติ” อาสวะนี้สิ้นไป จิตนี้หลุดพ้นไป อาสวัภยญาณเกิดขึ้นมา เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด แต่อาสวัภยญาณจะเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นตรงอวิชชา สิ่งที่เป็นอวิชชาต้องย้อนกลับเข้าไปถึงตรงนั้น

แต่อันนี้เราจะก้าวเดินของเราขึ้นไป มันเป็นสติปัญญา ๔ อันกลาง เราก็วิปัสสนาไป มันจะเป็นตามธรรมชาติของมัน เป็นตามความเป็นจริง สภาวะธรรมเห็นใหม่

“ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม”

สภาวะธรรมต้องเป็นแบบนี้โดยธรรมชาติ โดยความเป็นจริงธรรมชาติของเขาเป็นอย่างนั้น แต่เราไม่เห็นธรรมของเราละสิ ธรรมที่เกิดขึ้นมาจากการประพฤติปฏิบัติ จากการที่เรารดน้ำพรวนดินให้มันเจริญงอกงามขึ้นมาจากหัวใจ ถ้าสิ่งนี้เกิดขึ้นมาจากการเจริญงอกงามในหัวใจของเรา เราจะเห็นสภาวะธรรมที่มันแปรสภาพ จากเห็นกายนั้น กายนั้นจะกลับคืนสภาพ เป็นดิน เป็นลม เป็นน้ำ เป็นไฟ

จิตนี้จะปล่อย วางออกไปเลยนะ ปล่อยแล้วปล่อยเล่า จนถึงที่สุดมันขาด สิ่งที่มีมันขาด มันจะรู้ผลของมัน ผลของมันคือว่าอุปุปธรรม จะไม่เสื่อมจากกิเลสอย่างกลาง กิเลสอย่างกลางจะเกิดจากใจดวงนั้นไม่ได้ นี่รสของธรรมอีกส่วนหนึ่งเห็นใหม่ รสของ

ธรรมกับใจดวงนั้น ได้ดื่มกินรสของธรรม มันก็มีความว่าง.. ติด! ติดในความว่างนั้น มีความสุขมาก ครูบาอาจารย์ต้องชี้แนะนะ ชี้ว่าสิ่งนี้มันเกิดขึ้นมา รสของธรรมอันนี้ มันมีความสุขมาก

แต่รสของกามราคะสิ สิ่งที่เป็นกามราคะที่มันไม่แสดงตัว มันซ่อนอยู่ในหัวใจนะ มันซ่อนอยู่ในหัวใจดวงนั้น ใจดวงนั้นซ่อนอยู่เห็นไหม คุณางวิสาขาเป็นพระโศดาบันสิ เป็นพระโศดาบันแต่มีครอบครัว เพราะกามราคะซ่อนอยู่ในหัวใจ พระอานนท์ เวลาประพฤติกปฏิบัติขึ้นมา เป็นพระโศดาบันเหมือนกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรีนิพพาน พระอานนท์เสียใจมาก

“เรายังมีกิเลสอยู่ แล้วผู้ซึ่งนำก็จะมาจากเราไป”

เหมือนช้างตัวนี้มีความทุกข์ประจำข้างอยู่ แล้วความทุกข์ประจำข้างจากไป ช้างตัวนี้ว่าเหว้มาก จนร้องไห้ นะ พระโศดาบันร้องไห้ ออกมาจากหัวใจ เพราะไม่มีใครชี้แนะ ใจแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า

“อานนท์เราปรีนิพพานไปแล้ว พระอานนท์จะต้องถึงธรรม จะมีดวงตาเห็นธรรม ให้เชื่อพระพุทธเจ้าเถอะ ให้ปฏิบัติต่อไป”

พระอานนท์ปฏิบัติต่อไป ปฏิบัติต่อไปจนถึงที่สุดใจ ถึงที่สุดคือเข้าไป ผ่านกามราคะเข้าไป จนเห็นจิตเป็นตัวอวิชชา เข้าไปทำลายตัวอวิชชาทั้งหมด

สิ่งที่เป็นตัวอวิชชาทั้งหมดนั้นพ่นออกไปจากกิเลสเห็นใหม่ พ่นออกไปจากกิเลส รสของธรรมอันละเอียดอันนั้นมีความเป็นวิมุตติสุข แล้วอธิบายให้โลกเข้าใจไม่ได้ สิ่งนี้มีอยู่ เหมือนกับไฟ แล้วเป่าไฟดับไป มันมีอยู่ นั่นคือนิพพาน

แล้วนิพพานมีความสุขได้อย่างไร มีความสุขมาก สุขเพราะหัวใจดวงนี้มันเป็นคุณค่าอิมตัวของมัน มันเป็นวิมุตติ มันไม่ใช่สุขเวทนา ทุกขเวทนา ความสุขของมนุษย์มีความสุขเวทนา เวทนาคือความพอใจใจ สุขของคนหนึ่ง เป็นทุกข์ของอีกคนหนึ่งก็ได้ ทุกข์ของอีกคนหนึ่ง เป็นความสุขของอีกคนหนึ่งก็ได้ แต่วิมุตติสุขไม่มีสิ่งนี้ มันเสมอภาคกันหมด พระอรหันต์ถึงเท่ากันทั้งหมดใจ

พระอรหันต์เวลาประพฤติกฎปฏิบัตินี้ รสของธรรมอันนี้จะเสมอกันทั้งหมด พระอรหันต์ถึงเสมอกันโดยธรรม ต่างกันโดยอำนาจวาสนา อำนาจวาสนาคือการสะสมมา อดีตชาติสะสมมา สิ่งที่สะสมมาเราไม่ต้องไปกังวลใจ ในการประพฤติกฎปฏิบัติของเราขึ้นมา มันถึงขนาดนี้แล้ว มันต้องถึงที่สุดได้

เวลามันว่าง มันมีความสุข มันมีความสุขของมันขึ้นมาแล้วเราต้องพยายามรื้อค้นไถ่ ถ้ามีการค้นคว้า มีการรื้อค้น มันจะเห็นสิ่งที่สกปรกอยู่ สิ่งที่เป็นความสกปรกของใจ นี่กามราคะมันซ่อนอยู่ในใจ ความฉันทะ ความพอใจ สิ่งต่างๆ ไม่เห็นมันหрок มันอาศัยความว่างนี้เป็นรสชาติ สิ่งที่เป็นรสชาติของความว่าง รสชาติความว่างของขั้นนะ ของขั้นอันกลางนะ นี่มันคิดรสชาติอันนั้น

แต่กิเลสอันละเอียดเข้ามา มันก็อาศัยสิ่งนี้ซุกซ่อนไปในหัวใจของเรา ถ้าเราไม่ย้อนกลับเข้ามา เราจะไม่เห็นสิ่งนั้น ถึงต้องพยายามทำความสะอาดของใจให้ลึกเข้าไป สิ่งที่ว่า เป็นสัมมาสมาธิ สมาธิอย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียดเห็นไหม อย่างละเอียดเข้าไปถึงที่สุด

ถ้าจิตนี้ละเอียดถึงที่สุด มันก็จะเข้าไปถึงตัวฐานของจิตเลย จิตติจิตอยู่ที่ตัวจิตตัวสุดท้าย แต่เวลามันส่งออกมา มันไม่ละเอียด เพราะจิตนี้มันเป็นพลังงาน ตัวพลังงานนั้นส่งออกมาที่ขั้นนี้ ตัวขั้นนี้ เป็นขั้นอันละเอียด ขั้นอันละเอียดนี้เป็นกามราคะ โทสะ โมหะ อยู่ที่นี่ ความทุกข์ ความสุขต่างๆ อาศัยสิ่งนี้แล้วออกไปรับรู้สิ่งต่างๆ ในตัวมันเอง เห็นไหม

เราปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามา เราเก็บกวาดบ้านเรา เราเก็บกวาดจากข้างนอกเข้ามา แต่ในตัวบ้าน เรายังไม่ได้เก็บกวาด เราเก็บกวาดตั้งแต่หัวเข้ามา เราเก็บกวาดถอยเข้ามา กิเลสมันสะอาดเข้ามา สะอาดเข้ามา แต่ในตัวของมัน ในบ้าน มันมีฝาบ้านบังไว้เห็นไหม นี่ก็เหมือนกัน กามราคะในหัวใจของเรา มันมีสิ่งนี้บังไว้ มันจับต้องสิ่งนี้ไม่ได้ มันถึงต้องทำลายกำแพงบ้านนี้ ทำลายกำแพงบ้านเพื่อจะเข้าไปให้เห็นกามราคะ มันถึงต้องพยายามทำจิตสงบเข้ามา ลึกเข้าไปอีก แล้วยกขึ้นวิปัสสนา

ถ้ามันจับต้องได้ มันจะเป็นวิปัสสนากามราคะ ถ้ามันจับต้องไม่ได้ มันก็สงบอยู่อย่างนั้น จิตสงบ แล้วเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นวิมุตติสุขเห็นไหม

วิมุตติของผู้หลง ไม่ใช่ธรรมจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

กลิ่นของธรรมอันละเอียด มันยังชุกอยู่ในหัวใจ ถ้าเราพยายามปฏิบัติเข้าไป เราจะได้รสของธรรมตลอดไป

ถ้าปฏิบัติเข้าไปถึงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม สมควรแก่ธรรมอย่างละเอียด สมควรแก่ธรรมอย่างหายบ มันก็ได้ผลอย่างหายบเข้ามา อย่างหายบเราก็ก้าวเดินต่อไป พยายามก้าวเดินเข้าไปให้มันละเอียดได้ ใจดวงนี้ทำได้หมด สิ่งที่เกิดขึ้นจากใจมันดับไปจากใจ ดับด้วยปัญญาญาณ มันต้องพยายามย้อนกลับ สิ่งที่ย้อนกลับ จะจับต้องนี้มันจะมีความตื่นเต็นมหัศจรรย์นะ

มหัศจรรย์ว่ามันว่าง มันเว้งว่างอยู่ มันไม่มีสิ่งใดเลย แต่ทำไมเวลาเราจับต้องขึ้นมา นี่มันเป็นวัตถุอันหนึ่ง มันเป็นสิ่งที่ว่า มันเป็นความลึกกลับ นี่คือสิ่งที่ว่า เป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรมละเอียดอ่อนเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป ถึงว่าเป็น มรรค ๔ ผล ๔ ความละเอียดอ่อนของใจตรงนี้ มันเคลิบเคลิ้มไปกับมัน มันเป็นกามฉันทะ มันเป็นกามราคะ เพราะมันมีกามราคะ มันถึงส่งออกไป ถ้าสิ่งนี้ส่งออกไปแล้ว

ความมืออยู่ในหัวใจมันมีอยู่แล้ว แล้วสิ่งนอกมันจะเป็นไปไม่ได้อย่างไร แล้วมันมีความเป็นไปนะ เราถึงพยายามจะฆ่ามันอยู่นี้ เราทำความสงบของใจ แต่มันคิดถึงสิ่งนี้ มันคิดได้เลย เวลามันคิดขึ้นมา เวลากิเลสมันทำงาน ใจ มันทำงานในหัวใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เราประพฤติปฏิบัติอยู่ ต่อสู้กับกิเลสอยู่ แต่กิเลสมันก็แสดงตัว แล้วมันทำงาน เป็นเชื้อของมัน อยู่ในตัวของเรา ทำอยู่ในตัวของเรา เราจะรู้ของเรา มันถึงทำให้เราลุ่มลुकลुकกลานไ้

ความลุ่มลुकลुकกลานเพราะเราจับกิเลสได้ เราจับขั้นอันละเอียดได้ เราจับอสุภะได้ นี่คืองาน เพราะงานอย่างนี้ปัญญามันต้องฟาดฟัน การฟาดฟันเห็นใหม่ “กามภพ” สิ่งที่เป็นภพ สิ่งที่เป็นอาศัย ถ้าเราทำสิ่งนี้ออกไปได้ ภพของใจจะไม่มีส่วนหนึ่ง ภพของขั้นใดขั้น ๕ ที่มารวมตัว ขั้นไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ขั้น แต่เวลาขั้น ๕ มารวมตัว มันหมุนออกไปมันเป็นกามราคะเพราะขั้นอันละเอียดมันหมุนออกไป มันมีสัญญา สัญชาติญาณของมัน

สัจจะญาณการดำรงชีวิตของมันมีอยู่อย่างนั้น มันก็สืบต่อสร้างโลกมาเป็นอย่างนั้น นี่เป็นส่วนหนึ่ง เป็นธรรมชาติของมัน แต่ธรรมที่ว่า ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ชำระมันเห็นใหม่ ถึงมีอำนาจเหนือมัน ต้องวิปัสสนาใจ สิ่งนี้เป็นความสกปรกโสภณ เรื่องของโลก เวลาเสพกันมันต้องเสพ เพราะสิ่งที่กระทบกันจากภายนอก

สิ่งที่กระทบกันจากภายนอก ร่างกายเกิดขึ้นมาจากอะไร เกิดขึ้นมาจากของบุคคลของเน่า ของเสีย อาหารนี้เป็นของบุคคล ของเน่า ของเสีย แต่ความหลงเห็นใหม่ หลงเข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เราปรนเปรอเพื่อความสะอาด ถ้าใช้วิทยาศาสตร์ เราต้องใช้ดำรงชีวิตสิ่งที่ดำรงชีวิต มันเป็นธรรมชาติ มันเป็นการดำรงชีพอยู่ นี่เป็นความถูกต้อง นั่นเป็นความถูกต้อง เพราะการดำรงชีวิตเห็นใหม่

เหมือนกับว่า จิตมันมีอยู่ในหัวใจ จิตของเราอยู่ในใจของเรา มันมีอยู่ แต่กิเลสมันอยู่ มันก็แสดงตัวของมันออกมา แล้วเราก็พยายามชำระของมัน ถ้าเราชำระอย่างนี้ มันก็เป็นธรรม แต่ถ้ามันอยู่ของมันอย่างนั้น มันก็เป็นสภาวะว่าเป็นธรรมชาติของมัน ธรรมชาติอันนี้มันมีอยู่ของมัน แต่สภาวะธรรมที่เกิดขึ้น ถึงว่าเป็นธรรมของบุคคลใจ ธรรมของบุคคล ธรรมของเรา ถ้าเราเกิดขึ้นมา มันเป็นธรรมของเรา เพราะเรามีธรรมจักร

สิ่งที่ป็นธรรมจักรมันเป็นปัญญาแยกสิ่งนี้ มันมีอยู่.. มีอยู่เพื่อทำให้ใจเจริญออกงามขึ้นไป ไม่ใช่มีอยู่แบบยอมรับใจ สิ่งที่ว่ามันเป็นธรรมชาตินี้ ถ้ายอมรับสิ่งนี้ มันก็ต้องอาศัยสิ่งนี้ดำรงชีวิตไป แล้วมันก็หมุนเวียนตาย เวียนเกิด โดยสภาวะธรรมชาติ

แต่ธรรมเหนือโลก! ธรรมที่เหนือโลก ธรรมที่ชำระเข้ามา ธรรมมันเป็นธรรมเหนือโลก จะปล่อยสิ่งนี้ออกไปให้ได้ จะปล่อยสิ่งนี้ต้องเห็นโทษของมัน

ถ้าเห็นโทษของมัน มันจะเห็นเป็นจิตตั้งมัน พอจิตตั้งมันจับเป็นอสุภะได้ มันจะเป็นอสุภะ เข้มเป็นอสุภะ จนว่าสิ่งนี้มันเป็นสิ่งที่ว่ามันไม่สวยไม่งาม มันปล่อยนะ มันปล่อย ปล่อยถึงที่สุด ปล่อยจนมันปล่อยหมดเลย แล้วมันไม่มีสิ่งที่เป็นไป ไม่ได้.. ต้องตั้งเป็นสุภะ ให้เห็นว่ามันเป็นสิ่งที่สวยงามขึ้นมา ให้จิตมันแสดงตัวใจ ให้จิตแสดงตัวว่ามันจะปล่อย มันต้องมีเหตุผล เหตุผลว่านี่คืออะไร? สิ่งนี้คืออะไร? คือสภาวะเกิดขึ้นมาจาก

สภาวะของกรรม เรามีกรรม เราสร้างกรรมขึ้นมา เรามีวิชา สิ่งนี้ทำให้เราเกิดขึ้นมา ร่างกายอันนี้

แล้วร่างกายอันนี้เราเห็นสภาวะของมันเป็นอย่างไร ถ้าเป็นสภาวะของโลก มันก็เป็นสภาวะโลก การดำรงชีวิตออกไป แต่ถ้าเป็นสภาวะธรรม เห็นจากตาภายใน มันลึกลับ มหัศจรรย์ มหัศจรรย์จนละเอียดเข้ามา ลึกลับมหัศจรรย์จนมันเห็น โทษของมัน เห็นโทษ เห็นโทษ ปล่อย.. ปล่อย.. ปล่อยถึงที่สุดจนขาดออกไปจากใจ จะต้องขาดเห็นใหม่

ขั้นอันละเอียด สิ่งที่เป็นเป้าหมาย หมายกับสิ่งใดๆ สัญญาหมายกับสิ่งใด มันออกมา จากจิต หมายสิ่งใดได้ นั่นเป็นสิ่งที่รับรู้กัน มันยังต้องขาดออกไปจากใจ ใจนี้จะหมายสิ่งใดไม่ได้เลย ปล่อยวางหมดเห็นใหม่ นี่กามภพมันปล่อยวางสิ่งนี้ ถึงเป็นขั้นมันก็ปล่อยเหมือนกัน ปล่อยอย่างนี้แล้วมันสะท้อนเดือนลันของใจ ใจนี้จะเห็นอิสระเลยนะ อิสระจากขั้น แต่ไม่อิสระจากอวิชา เพราะตัวมันเองคือตัวอวิชา สิ่งที่จะต้องรู้ตัวอวิชาได้ ต้องย้อนกลับ ย้อนกลับเข้ามาเห็นใหม่

สิ่งที่ว่ากระทบกัน มือสองข้างจับกัน มันมีส่วนหนึ่งกระทบกับส่วนหนึ่ง แต่มือข้างเดียว พยายามจับให้รู้สึกตัวเองนี้ จะทำสิ่งนั้นได้อย่างไร จิตก็เหมือนกัน จิตหลงไม่มีขั้นกระทบ มันไม่หมายกับสิ่งใดแล้ว มันปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามาหมด เป็นความว่างหมด นี่ติดตรงนี้มีมหาศาลเลย.. คิดว่าสิ่งนี้คือความวิมุตติ เพราะมันว่างหมด

เรือนว่าง บ้านนี้ว่าง ทำให้บ้านนี้สะอาด แต่คนทำความสะอาดบ้านอยู่ไหน เราทำความสะอาดบ้าน บ้านนี้สะอาดหมดเลย แล้วเราก็ออยู่ในบ้าน เห็นว่าบ้านนี้สะอาดหมดเลย เราไม่เห็นตัวมันเอง อวิชาเป็นอย่างนั้น! มันส่งออกไป มันรู้ตัวมันเองแล้วส่งออกไป มันรู้เช่นนั้น มันไม่เป็นวิชา ถ้ามันเป็นวิชา มันต้องย้อนกลับ สิ่งที่ย้อนกลับ มรรคจะสมบูรณ์ สมบูรณ์ตรงนี้ สติ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ สมาธิ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ แล้วถึงจะย้อนกลับเข้ามาได้

ถ้าสมาธิไม่ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ จะจับสิ่งนี้ไม่ได้เลย “อวิชาปจฺจุยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจุยา วิญฺญาณํ” ปจฺจุยาการของใจมันรับรู้แล้วก็ส่งออกไป แต่เดิมมันเป็นขั้นเห็นใหม่ กองของรูป กองของเวทนา กองของสัญญา กองของสังขาร กองของวิญฺญาณ จะรับรู้สิ่งใด มันภาพชัดมาก มันเป็นกองที่ใจจิตนี้เห็นได้ วิปัสสนาได้ แต่ปจฺจุยาการ

ของมันจะไม่เห็นสิ่งนี้เลย มันซึมไหลออกไป โดยที่เราจับต้องไม่ได้เลย มันถึงเป็นการ
 คั่นคว้ายากไป

จะเห็นวิชานี้เห็นได้ยากมาก เห็นตอของจิต ถ้าตอของจิต ใครจับตอของจิตได้
 นะ นั่นล่ะอรหัตตมรรค! สิ่งที่เป็นอรหัตตมรรคเห็นใหม่ อรหัตตมรรค-อรหัตตผล สิ่ง
 เป็นผลของมันในการประพฤติปฏิบัติ มันต้องพยายามคั่นคว้ายาก สักเกตใจของตนเอง เรา
 ประพฤติปฏิบัติมันว่าง ให้มันว่างขนาดไหน ต้องตรวจสอบตลอดเวลา

การตรวจสอบใจนั้นเป็นมรรค มันเป็นความรำคาญใจ เราจะยังมีความสงบแล้ว
 จะว่างอยู่อย่างนั้น ถ้ามีความว่าง หลบอยู่ในความว่าง แล้วมันมีพอใจว่า “นี่ว่าง นี่ว่าง”
 แต่วิชานี้ถ้าดับเดี๋ยวนั้น ไปเกิดเป็นพรหม แล้วจะไปสูกเอาข้างหน้า แต่เวลาของ
 พรหมมันยาวนานเท่าไร

แต่ในการประพฤติปฏิบัติของเรานี้ ในชีวิตเราจะกี่วัน กี่เดือน กี่ปี ก็แล้วแต่ ถ้าเรา
 ต้อนเข้ามาสิ่งนี้ทัน เราจะจับตัววิชาได้ การจับตัววิชาได้เห็นใหม่ การจะทำงาน
 ตำแหน่งหน้าที่การงาน อย่างนี้เห็นใหม่ มรรค ๔ ผล ๔ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ตั้งแต่
 หยิบขึ้นมาจนถึงละเอียด ถ้าเราจับสิ่งนี้ไม่ได้ เราก็จิ้นวิปีศสนาไม่ได้ ปัญญา มันไม่ก้าว
 เดินหรือก ปัญญาในการ โลกุตระเห็นใหม่

โลกุตระปัญญายะเห็นความเป็นไปของกิเลส ว่ามันเกาะเกี่ยวกันอย่างไร มันเกาะ
 เกี่ยวแล้วมันออกยึดมั่นถือมั่น โลกนี้มีเพราะมีเรา โลกนี้ว่างหมดเลย แต่อัตตานุทิฎฐิเห็น
 ความว่างหมดเลย แต่ไอ้ตัวที่เป็นคนเห็นเขาอยู่ไหน นี่เวลาอวกาศมันว่าง มันไม่รู้ตัวมัน
 เอง อวกาศมันว่างมันก็ไม่รู้ตัวมันเอง วัตถุที่ไม่มีชีวิตมันก็ไม่รู้ตัวมันเอง แต่อันนี้มันรู้ตัว
 เอง รู้ตัวเอง ว่างออกไปข้างนอก รู้ตัวเองตลอดเลย มันว่างออกไป แต่มันไม่ยอม
 ย้อนกลับเห็นใหม่ ต้องพยายามสังเกตสอดรู้เข้าไป แล้วมันจะย้อนกลับเข้าไปสิ่งนี้

ถ้าย้อนกลับเข้าไปจับตรงนี้ได้ นี่อาสวัคชญาณ ญาณการชำระกิเลส กิเลสมันอยู่
 ที่ใจ อยู่ที่ใจตรงนี้ ตรงที่เป็นตอของจิต ตรงที่จิตเป็นปัจจยาการ ปัจจยาการเป็น
 ความสัมพันธ์ของมัน สืบต่อไป เป็นกระแสออกไป มันถึงเข้าไปเกี่ยวพันกับขันธได้ไง
 มันถึงออกไปเกี่ยวพันกับขันธ แล้วซึมซาบไปกับขันธ ถ้ากิเลสอยู่ มันก็ออกไปเกี่ยวพัน
 กับรูป รส กลิ่น เสียง ตั้งแต่ภายนอก

เราวิปัสสนามา ปล่อยรูป ปรส กลิ่น เสียงเข้ามา ปล่อยบ่วงของมาร มันก็เป็นขั้น
แล้วเราวิปัสสนาขั้น วิปัสสนากาย มันปล่อยกายเข้ามา มันก็เป็นภายใน พิจารณากายใน
เข้ามา มันก็เป็นอสุภะ จนพิจารณาอสุภะ มันก็ถึงตัวมันเอง นี่ปัจจัยการมันเป็นอย่างนี้
ถ้าปัจจัยการเป็นแบบนี้ เวลาเราวิปัสสนาเห็นใหม่ วิปัสสนาตั้งแต่กายภายนอกก็
เหมือนกัน เราจะใช้อย่างนี้ก็ได้ ปัญญาอย่างไรก็ได้แล้วแต่ ถ้าเราใช้ปัญญารั้งละเอียดมา
พิจารณาขนาดไหน เราเข้าใจว่าละเอียด แต่ความนั้นมันคือพิจารณากายเหมือนกัน

พิจารณากายจะใช้อธิบายอย่างไรมันก็คือพิจารณากาย เวลาขาดมันขาดที่กาย มัน
ปล่อยเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป จนถึงที่สุดแล้ว ตัวมันเองเป็นปัจจัยการ แต่ความคิดอย่าง
นี้เกิดไม่ได้ ความคิดที่บังเกิดเป็นปัญญานี้ มันเป็นปัญญาของขั้น มันเป็นปัญญาของ
การต่อสู้กัน

แต่ปัญญาญาณนี้มันซึมซาบนะ มันเป็นอัตโนมัติ มันไหลเข้าไปข้างใน แล้วมัน
พลิกคว่ำจิตนี้ นี่ตัววิชา ถอนอัตตานุทิฏฐิ จากอวิชชาความไม่รู้เป็นวิชา รู้สมบุรณ์
แบบ ความรู้สมบุรณ์แบบ นีรสของธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้คัมภีร์
อันนี้ แล้วก็เทศน์ธรรมจักรสอนพระอัญญาโกณฑัญญะ ตั้งแต่รสของธรรม มีดวงตาเห็น
ธรรม จนเข้าไปเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป จนเข้าไปถึงธรรม นีรสของธรรม

กลิ่นของธรรม คือการศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเล่าเรียนเป็นกลิ่น กลิ่นของธรรม
เพราะเราได้กลิ่น เราเชื่อกลิ่นนั้น แล้วเราพยายามค้นคว้าสืบเข้าไป แล้วกลิ่นเราไปถึงที่
ไหน กลิ่นหอมก็ได้ กลิ่นเหม็นก็ได้ เราไม่เข้าใจ แต่กลิ่นของใจ กลิ่นของกิเลสดี กิเลส
มันพลิกแพลงต่อไป มันเป็นเชื้อไฟไฟ ถ้าจุดไฟติดมันจะเผาเข้าไป เผาเข้าไปเป็นขั้นเป็น
ตอนนะ

เผาเข้าไปส่วนหนึ่ง มันจะเป็นกองเห็นใหม่ กองของกายภายนอก หมดเชื้อของ
ไฟ เราต้องจุดไฟใหม่ มรรค ๔ ผล ๔ เวลาพิจารณากายขึ้นมา เผากองของกายหมด
ออกไป เผากองของธาตุ ๔ ออกไป เผากองของอสุภะเห็นใหม่ สิ่งที่เป็นอสุภะ แล้วก็เผา
กองธาตุของกายของจิต ตัวจิตนะ เผาตลอดเข้าไป ถึงที่สุด ถ้าเราเผาออกไป นี่ปัญญา
ญาณมันเผา มันทำลาย มันจะปล่อยวางออกไป นีรสของธรรม

รสของธรรมเกิดขึ้นมาจากหัวใจนะ ถ้าเราเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เวลาทุกข์ ทุกคนรู้ว่าทุกข์ เวลาทุกข์มันไม่ต้องบอกกันเลย แต่เวลาธรรมเกิดขึ้นในหัวใจ ถามนะ เราพยายามจะถาม เราไม่ต้องถาม เราพยายามก่อร่างสร้างตัวขึ้นมา จิตนี้มันจะประพฤติปฏิบัติ มันก็เป็นปัจจัยตั้ง มันจะต้องรู้ตามความเป็นจริง แล้วความเป็นจริงนั้นสื่อกันได้ ถ้าเราเป็นความเป็นจริงของกิเลส กิเลสเข้าใจว่าสิ่งนั้น เราเข้าใจว่าเป็นอย่างนั้น เดียวมันก็เสื่อม เราเก็บไว้นานๆ มันต้องเสื่อมโดยธรรมชาติของมัน

แล้วถ้าเจอครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ฟังทีเดียวก็น่ารู้ สิ่งที่เกิดขึ้นมากับเรา เราต้องสามารถพูดสื่อความหมายได้ จะชักใบให้เรือเสียขนาดไหน เดียวกลับมาก็ตอบได้ แต่ถ้ามันเป็นกิเลสนะ ชักใบให้เรือเสียแล้วก็ตอบไม่ได้ นั่นเห็นไหม นี่กลิ่นของกิเลส รสของกิเลส ถ้ารสของธรรม เป็นความสุขตลอดไป เป็นความสมบูรณ์ เป็นความสมความปรารถนา ถ้ารสของกิเลส ประพฤติปฏิบัติแล้วไม่สมกับธรรม มันก็เป็นกิเลส แต่ในการประพฤติปฏิบัติเรา เราก็ต้องทำตลอดไป เพราะเราไม่รู้ว่า วันไหน เดือนไหน เห็นไหม

เวลาประพฤติปฏิบัติ เราสร้างสมของเราขึ้นมา รคน้ำพรวนดินของเราขึ้นมา ถึงที่สุดแล้ว เวลาสมมุติเจตปหาน “ช้างกระดิกหู งูแลบลิ้นเท่านั้น” ทีเดียวนั้น พลิกจากปุถุชนเป็นอริยบุคคล เป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป จนถึงที่สุดคนะ พันออกไปจากกิเลส รสของธรรมเข้าถึงใจ เต็มส่วนของใจเลย มันถึงต้องพยายามสะสม เราไม่รู้ว่ามันจะเป็นอย่างไร เพราะเราคาดหมาย เราถึงเป็นค้นหา เป็นค้นหาซ้อนค้นหา ค้นหาความทะยานอยากจะไม่สมความปรารถนา แต่ถ้าเราทำ สร้างเหตุเป็นมรรค

ความอยากนี้เป็นมรรค อยากในการทำงาน แต่ผลของงานอยู่ข้างหน้า เราก็รู้ที่อยู่ เราพยายามสร้างเหตุ แล้วมันจะเข้าไปสมกับอันนั้น แต่เราสร้างเหตุอย่างนั้น แล้วเรากาดหมายเลยว่า “จะได้ผลอย่างนั้น ได้ผลอย่างนั้น” นั่นก็ว่าเราจะโดนรสของกิเลสมันเสียบแทงใจตลอดไป แล้วเราประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแล้ว ถ้ามีการปฏิบัติอยู่ ธรรมจักรเคลื่อนอยู่ในหัวใจของเราอยู่ มันจะชำระกิเลสของเราสิ้นไป แล้วจะได้รสของธรรม เอวัง